

EMİNÖNÜ CAMİLERİ, İstanbul 1987, 237 büyük boy sayfa. Bu kitap Eminönü Müftüsü Mehmet Doğru başkanlığında, Yüksel Kanar, Süleyman Mollaibrahimoğlu, Mehmet Ali Arslan ve Kemal Kızgın'dan oluşan bir komisyon tarafından hazırlanmıştır. Yayıncısı: Türkiye Diyanet Vakfı Eminönü Şubesi. Ederi 18.000 Türk lirasıdır. Eseri, Prof. Dr.Semavi Eyice "takdim" etmekte. Ek 1 pafta.

İstanbul'a ulaşan her bir ziyaretçinin ilk dikkatini çeken minare ve kubbelerin silueti olduğu için, dinsel olduğu kadar, sosyal hayatımızda, sanatımızda, kültürümüzde önemli bir yeri bulunan camiler üzerinde ne kadar durulsa azdır. Mimarî tarihimiz üzerinde çalışanlar kendi ihtisas alanları üzerinde durdukları yapıları incelemek yanında, sanat tarihçeleri de süslemeleri ve sair özellikleri ön plana alarak çalışırlar. Onun için, geçen yüzyıldan beri çok sayıda eser kaleme alınıp camilerin bir envanteri yapılmak istendi. Fakat yapılan her bir çalışma eksik, yanlış ve sakat kaldı. Ne yapıları yerinde arayanlar, ne de eserler üzerinde çalışanlar veyahut da arşivlere girip belirli dönemlerin belgelerini arayanlar, hiç bir şekilde mükemmele ulaşamadılar. Bunun en önemli yanı, eserlerin çok dağınık demesek bile, geniş alana yayılmış olmasından kaynaklanır. Bu tarz çalışmalar kültür bakımından ileri ülkelerde, ekip çalışması olarak işlenir ve toplu çalışmalar içinde mütâlaa edilir. Camilerimiz üzerinde ise yapılan çalışmalar hep kişisel kaldı ve hiç bir zaman bir ekip çalışmasına tanık olmadık. Şimdi ise elimizde bu kötümserliği giderecek bir eser bulunmaktadır. Bir süreden beri çalışmalarına bir de bilimsel yön katan Türkiye Diyanet Vakfı, camilerin bir envanterine girişmiştir. Bunun ilk ürünü olarak, İstanbul'un tarihsel merkezini meydana getiren Eminönü sınırları içinde kalan camiler seçilmiştir. İstanbul'un en eski mescidi ile en ihtişamlı camiini içeren bu ilçenin imtiyazını kıskanmamak elden gelmiyor. Her bir dönemin camiini içeren bu yerleşim merkezinin nasıl geliştiği nasıl yoğunlaştığı ve her bir evrede hangi insan topluluklarını barındırdığını inceledikten sonra yapılacak bir çalışma, camilerin oynadıkları rolü daha iyi meydana çıkaracaktır. Böyle bir metot uygulanmamış, ibadethanelerin alfabetik sırası tercih edilmiştir. Kitabın basımı sırasında yapımı biten bir cami hakkında da, konulan ek bir kağıt üzerinde bir bilgi verilmiştir.

Böyle devasa bir eserde mükemmellik beklemek en doğal hakkımızdır. Büyük bir tedakârlığa girilerek hazırlanan bu eser için en uygun kağıt kullanılmış ve basımevi için de en iyilerinden birisi seçilmiştir. Fakat hazırlayanın yeterlilik faktörünün de en mühim birey olduğunu ihmal etmemeliydik. Halbuki bibliyografik eksiklik her zaman için kendisini göstermektedir. Eserlerinden büyük ölçüde istifade ettikleri sayın Prof. S. Eyice'nin yöntemlerinden çok az bir ölçüde yol alıp da biraz yeni bilgi katmak, esere ayrı bir değer kazandıracaktı. Bu tarz bir çalışmanın, yıllar sürecek bir kaynak çalışması sonunda gerçekleşmesi gerekir. Resimler için verilen yıkıntı görünümünün hiç bir değeri yoktur. Bu çalışmalarda maksat kusur aramak değil, en iyi durumu açıklamaktır. Eğer eski bir görüntü veya fotoğrafda farklılık varsa konulmalıdır ki, bir esere ancak o zaman bir hava getirir. Bu konuda Sayın Çelik Gülersoy tarafından yapılan çalışmaların örnek alınması mühim bir engeli ortadan kaldırmıştır. Ağır kusur olarak öne süreceğim eksiklik, kitabelerden hiç denecek kadar az fotoğraf verilmesidir. Bir cami ve mescidin görünümünden sonra en önemli yönü, belirli olayları anlatan kitâbesidir. Hattâ bu eşsiz kalınlardan başka, bazı camiler hazireleri ile de ün yapmıştır. Bunların külliye ihmali, bir an için tasarruf zihniyeti ve "ne kadar kısa olsa

kârdır" zihniyeti var ise hiç affedilmeyecek bir davranıştır. Böyle masraflı bir kağıdı te-reddüt etmeden yayına veren kuruluş, sonraki nesillere büyük bir kılavuz sağlayacak esere, bir o kadar daha kağıt ve masraf kapısını açmalıydı. Bu eksiklik Fatih, Üsküdar, Beyoğlu gibi yerleşim merkezleri konularında aynı mahiyette yayınlar yapıldığı takdirde tekrarlan-mamalıdır. Ayrıca başka bir öneriyi de ileri sürüp bir "İstanbul Kitâbeleri Külliyyâtu" teklif etmekten kendimi alamıyorum. İbadethâne ve hazîrelerde bulunan yazıtları neşretmekle başlanacak böyle bir çalışma, elbette birkaç kişi ile değil bir araştırma merkezi kurularak başlatılır. Camilerin incelenmesi için bu konuda yıllarını vermiş araştırmacıları harekete geçi-ren vakfın, maddî olanaklarını daha başka müspet çalışmalara kanalize etmesini bekleriz.

DOÇ. DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU